

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel.
Von Dr. Franz Michel Willam. Mit 33 vom Verfasser selbst
aufgenommenen Bildern und einer Karte. Dritte, verbesserte
Auflage. Herder et Co. G. m. b. H. Verlagsbuchhandlung,
Freiburg im Breisgau, 1934. 8° XII 529. —

Као што се види из натписа, књига износи живот Исуса Христа у земљи и народу израиљском. Књига о животу, науци и раду Исуса Христа имамо доста, добрих и врло добрих. Књигу чији смо натпис исписали горе, убрајају критичари у најбоље и топло је препоручују свакоме који жели дубље да позна живот, страдања и речи Исусове... Пре него што је написао ову своју књигу, писац је научио арамејски, језик Исуса Христа, простудирао је многа историска и библијска дела, па је онда отпутовао у Палестину, да својим очима види и позна земљу у којој је некад живео, учио и радио Исус Христос. Баш због овога је књига William-ова нарочито интересантна и поучна, пружа много новога, говори нам о данашњем животу, обичајима и приликама у Палестини, што често чини садржину еванђеља јаснијом и разумљивијом. Писац не мисли да својом књигом замени еванђеља, него, баш напротив, да их читаоцу начини незаменљивима. Писац се држи еванђеља и износи њихову садржину, догађаје из живота Исусова, речи и дела Исусова, с потребним тумачењем и објашњењима, тако да је сваки други коментар непотребан. Причање и излагање ауторово је лепо, поетично, живо и пластично. Човеку се учини као да сад, својим очима гледа догађаје који су се забили пре толико векова! Аутор прича, описује и тумачи, али се не упушта у тешке и не малобројне новозаветне проблеме. Вредност књиге види се и по томе што је она преведена на многе језике: кинески, енглески, француски, талијански, шпански, мађарски и др.

Садржина књиге подељена је на повеће одељке.

Први одељак (стр. 1—25), под натписом „Радосне вести у тешким временима“, говори пре свега о данима цара Ирода, о самом Ироду, који је, под заштитом Римљана, као омражени странац и полубедуин владао у земљи Израиљевој. То је било знаком да ће се сад морати јавити велики, од Бога обећани Спаситељ, Месија! Народ је једва чекао да се Месија јави. То — вели аутор — значе речи: „у време Ирода, цара јудејског“. Под даљим поднатписима износи аутор, према еванђељима, вест о рођењу Јована Претече, вест о рођењу Спаситељеву, Маријину посету код Јелисавете, рођење Јованово и Маријину удају за Јосифа. Причајући о доласку анђела Гаврила у галилејски град Назарет, к девојци Марији, писац каже неколико речи и о самом Назарету, чији становници, као што показује одговор Натанаилов (Јов. 1, 46), нису били на добру гласу код суседа, а за које се још и данас говори: Кога Бог хоће да казни, даје му за жену Назарећанку.

У другом одељку (стр. 25—61) говори се о рођењу и младости Исусовој. Околина Витлејема заиста је така, да су ту, у време кад се Исус родио, пастири могли чувати своја стада у пољу. Истинитост пописа што га спомиње еванђелист Лука, а нарочито тачност његових речи, да је, ради пописа, сваки морао ићи „у свој град“, потврђују у најновије време пронађене сличне наредбе египатских намесника. На крају одељка говори аутор о животу Исусову у Назарету до његова јавнога рада: као Јосиф, и Исус је био занатлија, дрводеља. Врло често су оваке занатлије имале и нешто земље близу места становања. Не говори Исус бадава тако често о зидању, о вратима и камену угаоном, о јарму и плуговима, о сејању и жетви. Сам је помагао при зидању кућа, сам је правио јармове и плугове, а свакако да је и сам сејао и жијео.

Трећи одељак (стр. 61—123) садржи јавни рад Јована Крститеља и почетак јавнога рада Исусова. На почетку овог одељка описује аутор борбу између Рима и Израиља. Римљани су у Палестини нашли на отпор на какав нису наилазили у другим освојеним земљама. У свакој предузетој мери римског намесника видео је сваки Израиљац, последњи фелах као и највећи научењак, атак на верску слободу, и бранио је своју религију, свога једино правога Бога с нај-

већим фанатизмом. У немирним данима који су настали после претварања Јудеје у римску провинцију, јавља се на доњем Јордану нов пророк, Јован Крститељ. И сад писац књиге описује живот и рад Јованов, његово „крштење“ које, по аутору, заузима неку средину између дотадашњег чисто спољашњег чишћења и доцнијег хришћанског крштења. Пре него што ће говорити о крштењу Исусову, аутор описује шта је све јеврејски народ очекивао да ће му донети „дани Месијини“: ослобођење од сваке беде, невоље и бриге. Престаће власт и притисак Рима, нестаће бриге за свакидашњи хлеб и одело, нестаће сталнога страха од суше и оскудице у води, а место тога доћи ће срећан и безбрижан живот у богатству и сјају... После овога износи аутор крштење и кушање Исусово (говорећи о кушању Исусову у пустињи, писац истиче велику разлику између живота у пустињи и живота у једном источном граду, градићу, какав је био и Назарет; па онда описује пустињу и живот њој, што је еванђелист Марко изразио речима: „живео је са зверињем“); описује пролеће на Јордану; говори о сведочанству Јованову за Исуса као Месију и Јагње Божје, говори о првим ученицима Исусовим и о његову повратку у Галилеју... Да би се боље разумела свадба у Кани, писац, пре тога, описује свадбу и свадбене обичаје на Истоку. Лепо и дирљиво описује аутор живот Маријин откако ју је, после тридесет година заједничког живота, оставио њен љубљени син, Исус. Сваки поглед на алат Исусов, који је сад мировао, био је за њу бол. Тишину није више прекидала лупа од рада Исусова, која јој се пре чинила као разговор са сином. Свакако да су наилазиле жене, завирнуле на врата и питале, кад ће јој се њен Јешуа вратити. Њима се није могло учинити друкчије него да је тај син ружно оставио своју стару мајку. Чудмовато! Та он је увек важио као добро дете! Долазили су свакако и људи, да ово или оно поруче. Настаје болан дијалог: „Зар Јешуа није ту?“ — „Није“. — „Кад ће се вратити?“ — „Не знам.“ — „Па где је?“ — „Шта ради у туђини?“ — У Кани је Марија изненада поново видела свога сина. Исус, у коме је она досад гледала само дрводељу, био је, као какав учитељ закона, опколjen ученицима! После „свадбе у Кани“ аутор прича о чишћењу храма, о разговору Исусову с Никодимом, о томе како је Јован Крститељ допао тамнице и о сусрету и разговору Исусову са Самарјанком код сту-

денца Јаковљева. Пре овог последњег, говори аутор о једној великој палестинској невољи: оскудици у води.

Седам идућих одељака (стр. 123—374) износе рад Исуса Христа у Галилеји и Јудеји, до његова свечаног уласка у Јерусалим. Аутор прво говори о самој Галилеји и о народу галилејском. Галилеја је, према Јудеји, земља највеће љупкости и промена. Најлепши крај њезин јесте околина Генисаретског језера. Галилеја је и плодна; она је и данас житница Палестине. Према становницима Јудеје, Галилејци су били много живљи, покретљивији, пријатнији и отворенији. Зато се и говорило: Галилејци пазе више на своју част него ли на свој новац; а Јудејци више на свој новац него ли на своју част. Галилејац се од Јудејца разликовао и по своме говору (ср. Мат. 26, 73). И Галилејци су били поносни што су припадали изабраном народу, али су их у Јерусалиму, због тога што су се много морали мешати са незнабоштима и што су Самаријом били одсечени од праве Јудеје, сматрали за Израиљце другога ранга. После овога говори писац о болестима и начину лечења у Палестини. Врло су честе онде болести од назеба, маларије, очне болести, а најстрашнија болест је губа. Стари су болести доводили у везу с ћаволом или с грехом и лечили су их разним средствима и мађијама, као што то прости народ и данас чини. И код Јевреја је био општи обичај да се за болесника моли Богу. Важну улогу играло је при томе пљување на болесна места и ране. Ваљда се мислило да ће се гадном и одвратном пљувачком расплашити зли дуси, или се веровало у дезинфекцијону и лековиту моћ пљувачке. Тиме што је Исус пљувачком овлажио језик глувонемом, хтео је он, по мишљењу ауторову, само да да на знање глувоме, да хоће да га излечи. А излечио га је само својом свемоћном речју: „Отвори се!“ Интересантно је и поучно што писац износи под натписима: „Исус и књижевници“, „Палестинске куће“, „Рибарски живот на Генисаретском језеру“, „Субота у јудејском народном животу“, „Социјални доњи слојеви у доба Исусово“, „Буре на Генисаретском језеру“, „Исус у Назарету“, „Слепи од рођења“, „Пастирски живот у Јудеји“.

Од стране 375 па до краја, износи писац, онако како је то у еванђељима, свечани улазак Исусов у Јерусалим, његове последње борбе у храму, последњу вечеру, страдања, смрт и ускрс Исусов. У једној од последњих глава књиге говори

аутор о томе како је „апостол Петар постављен за поглавара цркве“..... „Исус одговара: ,Паси јагањце моје!‘ Исус је самога себе означио као пастира; сад предаје Петру „своје јагањце“, поставља га, дакле, за врховног вођу нове цркве“...

Књига William-ова, заиста лепа, занимљива и поучна, украшена је и врло лепим сликама, а на крају књиге додана је карта Палестине.

Д. Стевановић

Katechetische Blätter, Zeitschrift für katholische Religionspädagogik (München 1936), Heft I.

Вест о прераној смрти Dr. J. Göttler-а, професора Теолошког факултета у München-у, објављена је била у „Katech. Blätter“ још новембра 1935 год. У првој свесци, пак ове године, која је посвећена његовој успомени, приказани су личност и животно дело његово и донети: две расправе које је написао он сам, један чланак као успомена на његов семинарски рад и списак свих његових литературних радова. — Ми ћемо приказати личност проф. Göttler-а, и његов рад према овим расправама и чланцима, како су објављени у Katech. Blätter.

Личност и животно дело проф. Dr. J. Göttler-а. — Према подацама, који су изнети у овој студији, проф. Göttler рођен је у Dachau код München-а 1874 год. Свештенички чин примио је 1898 год., и као духовник провео је у München-у пуних десет година. Ту, у томе средишту онда највећег покрета за реформу религиске наставе, открило се проф. Göttler-у ново поље за рад. Он се хабилитирао, после положеног докторског испита, као приватни доцент на Теолошком факултету Минхенског универзитета (1904 год.), и отпочео рад на обрађивању основних катихетичких проблема. Из тога времена потичу први његови списи: „Einheits-Religionslehrplan“ (1898) и „Unser Erziehungsziel“ (1909). Нешто доцније позван је био из Freising-а, где је кратко време (1909—1911) предавао докматику за професора новоосноване катедре педагогике и катихетике на Теолошком факултету у München-у. На томе положају снашла га је неочекивано и

смрт, 14 новембра прошле године, и отргла од многих недовршених послова (S. 1—2).

Као универзитетски наставник проф. Göttler схватио је, са највећом озбиљношћу, потребу научног и практичног обrazовања теолога за васпитање омладине. Велику пажњу обраћао је, услед тога, и на своја предавања, и на свој рад у педагошко-катихетичком семинару, и на своју научно-литерарну делатност. Нарочити говорник, а ни стилиста није био. Његова предавања била су често досадна због замушкивања, које је изазивало вечно одмеравање речи. Али за њега — како је рекао проф. Zelliger на гробу — није било главно једро које се лепрша по ваздуху, већ труп лађе који плови по води. Исто тако и његови списи били су као тешко на товарене лађе. Ни један од њих није лак за читање. Они се морају студирати. И тек онда се види, да сваки њихов одељак, даје вишег него читава монографија других писаца (S. 3—4).

Професор Göttler је обрађивао свестрано сваки проблем. Он је у томе ишао и у дубину и у ширину. У многим питањима, а нарочито у „јединственом религиском наставном плану“ (1908), доживео је чак и велику радост, јер су његове идеје примљене као опште добро педагошког рада. У „Катихетици будућности“ пак показао је своју далековидност на најочигледнији начин (Katech. Blätter, 1931. Heft I и. II).

Шта значи литерарни рад проф. Göttler-а, најбоље се види из речи H. Brünnengräber-а („Lexikon der Gegenwart“, Bd. I, Sp. 1038). Проф. Göttler — каже он — „гледа религиску и моралну педагогику, и васпитну наставу, у целини једне обичне педагогике“.... И та његова јака струја, која га истиче у први ред самосталних католичких педагога у садашњости, даје главни правац његовом систематском мишљењу. Она се јавља у јединству вере и знања, искуства и мишљења, духа и методе једне „Paedagogia regennis“, и показује плодном за савремене педагошке проблеме и у теорији и у пракси (S. 5—6).

У своме приватном животу проф. Göttler се одликовао великим строгошћу према себи. Он је живео у францишканском сиромаштву. Према другим људима, пак, нарочито према сиротињи и деци, био је пун љубави. Целокупну своју зараду делио је другима. Кад је умроп, нађено је код њега 20 марака (око 300 динара), и то је била сва његова заоставштина. Сем

ове карактерне особине проф. Göttler се одликовао и великим побожношћу. Чак и на операционом столу, кад се мало повратио, говорио је лекарима: „Брже, господо, ја бих желео да се помолим Богу пре него што се понова онесвестим. Осећам, како цури крв“. Са тешким напорима читало је вечерње молитве све док га је служио вид. После овога примио је св. причешће, и са подигнутим рукама у молитви „Salve Regina“ подлегао ранама, које је био задобио несрећним случајем при саобраћају на улици (S. 6—7).

Свечаности у религиозном образовању омладине. — По проф. Göttler-у свечаности нису биле никад непознате у васпитној пракси. У прехришћанско доба оне су биле скоро једина форма образовања. Исто тако свечаности су биле у употреби и у старим хришћанским катихуменатима. Мноштво законских функција пропраћано је било поукама о значењу дотичне светковине. У доба просвећивања пак свечаности су сведене на школски почетак и свршетак, на свечаности рођен- и имендана оснивача појединих установа итд. Велики број свечаности избачен је био из школе. Али на томе се није остало. У наше време „школа рада“ и „слободна школска заједница“ траже, да се та погрешка исправи. Школи рада придаје се „школа свечаности“ као неопходна допуна (S. 9). И та новина мора се означити као нова фаза у школском животу.

У даљој обради ове расправе проф. Göttler говори о суштини свечаности, о предмету и вредности, о психологији и о морфологији свечаности (S. 10—16). Како се пак скоро све ово понавља у последњем одељку: „Педагогика религиозних свечаности“, то ћемо приказати само тај за нас најважнији одељак.

Проф. Göttler указује овде, пре свега, на важну чињеницу, да све оно што бисмо желели да развијемо у души младих људи, морамо чинити на схватљив начин и пазити, да се ствар не удаљи од своје суштине. Поучан, образложен говор, поучан текст, песма, слика, објашњавање симбола, поезија, музика и остали слични елементи не чине свечаност (S. 17). Јер, свечаност је форма образовања поред васпитне наставе. Њен предмет може бити само оно, што покреће и уздиже срца омладине. Такви су: велика дела и дарови Божји

у природи и натприроди. Предмет специфичних омладинских свечаности, пак, могу бити дечји и омладински светитељи (дете и дечак Исус, св. Мартин итд.), затим догађаји из дечјег живота (примање у школу, крај школске године, примање св. тајни) и др. (S. 19).

Религиске свечаности — по тврђењу проф. Göttler-а — имају најбоље примере у литургији, наравно у литургији као свечаности целе црквене заједнице, клира и народа, како је првобитно служено. У наше време литургиске свечаности пројете су уметношћу, и васпитач мора пазити, да њена дејства не постану циљ. Права уметност хоће да служи, да узвишава, а то мора важити и за свечаности уопште. Сем тога погрешно би било, по мишљењу проф. Göttler-а, ако се тражи да се у обављању свечаности (хорском говору, певању, декламовању и драматизовању) школују извесна дејства. Ово је погрешно стога, што су за тај посао школе, а не свечаности. Од свечаности би се могло тражити једино да утичу васпитно, а то ће се постићи, ако оне потичу из потребе и из захтева, разуме се, наставом загрејане омладине, и ако развијају страхопоштовање својом привлачношћу и уметношћу (S. 22 и д.). У педагогици се нарочито цени заједнички рад и заједничка радост, па се зато треба и старати, да религиске свечаности буду привлачна снага за омладину, и да је доводе у везу са вишим Божанским светом. У том правцу може се радити највише преко исповести.

„Облици религиских свечаности“. — Као успомену на плодан рад, у семинару проф. Göttler-а, доцент Универзитета D-r Stonner изнео је у овој свесци „Kátech. Blätter“ извесне резултате из последњег семестра. Он каже, да се постављена тема: „Религиске свечаности“, могла рашчланити на више делова и обрађивати као говор, беседа, предавање, песма, музика, слика, разне врсте филмова, сцена, игра, марширање итд. Али јасно је, да су узети у обраду само најутицајнији облици. О некима од њих (о служби на Сретење, тродневној свечаности с курсом, браку, домаћим свечаностима, Божићу једне студенческе групе и парохиској свечаности омладине) донети су и изводи (S. 25—31).

Жеља проф. Göttler-а била је да омладина урашћује у црквену заједницу помоћу религиских свечаности. Он сам

био је из народа, па је желео да с њим одржава праву везу. Богом дани простор, који је он видео у народу, може служити сваком хришћанину да дође до изражая. И DD-г A. Stonner очекује од проф. Göttler-а, да он својим молитвама у вечности пружи помоћ, да се нађу нови путеви и нове форме за наш велики задатак у овом времену (S. 31).

Основна питања модерне религиске педагогике (Прештампано из *Schweizer Schule* 1935. № 17). — Проблем модерне религиске педагогике покушао је проф. Göttler да покаже на очигледан начин у уводном делу ове своје расправе. У том циљу он се послужио изворним аутобиографским материјалом из успомена једнога угледног свештеника и вероучитеља, који је тврдио да су библиске приче биле једини средство у његовом религиском васпитању. Проф. Göttler признаје утицајну моћ прича у васпитању, али доказује и на основу аутобиографског материјала баш тога свештеника, да су утицала и друга средства на његово васпитање (S. 32—33).

У другом делу расправе проф. Göttler решава питања: Којим средствима и методама можемо постићи доживотни активни став према битним захтевима религије, и треба ли вредности само доживљавати или их треба и стварати? У одговору на прво питање проф. Göttler каже да се само знањем и интересом не може постићи побожност или, што је свеједно, активни став према захтевима религије. За утврђивање таквога става потребно је да слобода воље постане одлучна и стална у добру и светости, и да донесе благодатну помоћ Божју за његово јачање. У решавању другога питања, пак, указује на прадоживљаје који се само доживљују, и на остале доживљаје, који се могу припремати и спречавати (S. 34 и д.).

Своје убеђење проф. Göttler је изложио у трећем делу ове расправе. Он каже: У области религиозно-моралног образовања личност ће утицати увек одлучније, а морална заједница још јаче, него научно формулисање истине и дужности. Даље, вежбање у религиозним и моралним дужностима биће успешније делом него учењем поука и њиховим обrazložavanjem. Напослетку, схватање смисла је неопходно по-

ред солиднога заснивања религиских и моралних дужности (S. 35—36).

Доживљај вредности, разумевање вредности, исповедање вредности делом не могу бити једно без другога, каже проф. Göttler, нити пак личност без свих њих заједно (S. 36).

Литерарна делатност Göttler-ова. — Преглед литературног рада проф. Göttler-a, који је изложен на пет страна Katech. Blätter (S. 37—42), подељен је у четири групе: а) Самостална дела; б) Реферати на конгресима и курсевима; с) Чланци и расправе у часописима, и д) Радови у збиркама. Међу самосталним делима, у која су урачунати и извештаји са курсева и годишњице „Друштва за хришћанску науку о васпитању“, најпознатија су: „System der Pädagogik“ (1919), „Geschichte der Pädagogik“ (1921) и „Religions- und Moralpädagogik“ (1923). Сва ова дела нашла су примену и у теолошких кругова. Највећи утицај пак на реформу религијске наставе имао је проф. Göttler преко часописа „Katechetische Blätter“, који је излазио више од 20 година под његовом редакцијом. Преко овога часописа постао је проф. Göttler духовни инспиратор и критички термометар реформног покрета више него преко свега свога осталога рада.

* * *

То су у главном мисли о личности и раду проф. Göttler-a, којима је уредништво „Katechetische Blätter“ одало достојно поштовање своме дугогодишњем уреднику и главном претставнику. Из њих се види, да је проф. Göttler био заиста велики човек, и по духу и по срцу, и да га је смрт снашла у време његовог најплоднијег рада.

Јордан П. Илић

УРЕДНИК
д-р ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ

ВЛАСНИК У ИМЕ БОГОСЛОВ. ФАКУЛТЕТА
Прота СТЕВ. М. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Штампарија „Привредник“ Кнез Михаилова 3, Тел. 21-450. Жив. Д. Благојевић